

Uitzetting

Aanwijzingen voor
marteling, toch
teruggestuurd naar Soedan

WEEKEND 28-31

ZE SCHOPPEN HEM, BEUKEN ZIJN HOOFD TEGEN DE MUUR, DUWEN EEN STOKJE MET PEPERPOEDER

ONDERZOEK UITZETTING

Ondanks sterke aanwijzingen voor marteling stuurde Nederland de afgelopen jaren zeker zestien asielzoekers terug naar Soedan, in samenwerking met het autoritaire regime.

Tekst **Kasper van Laarhoven** en **Huib de Zeeuw**

TUSSEN ZIJN BILLEN. EEN VAN DE ONDERVRAGERS DRUKT SIGARET- TEN UIT OP ZIJN ARM.

FOTO HOLLY PICKETT/REDEX

De Arabische markt in de Soedaneese hoofdstad Khartoum.

Toch moesten ze terug naar Soedan

Gillend ligt Ali achterin het volgepakte KLM-vliegtuig. Het is dinsdagochtend 5 maart 2013, hij wordt uitgezet naar Soedan en is doodsbang voor wat hem te wachten staat. Zijn armen en benen zijn vastgebonden. Zijn hoofd bloedt, het ziet zwart voor zijn ogen. Drie Nederlandse marechaussees houden hem met moeite in bedwang. Ze knijpen zijn mond en neus dicht, smoren zijn gegil.

Drie dagen la ter. Ali zit opgesloten in een koude kamer zonder raam of ventilatie in de Soedanese hoofdstad Khartoum. Of het dag of nacht is, weet hij niet. Hij krijgt nauwelijks water en eten. Tijdens ondervragingen slaan bewakers hem in zijn gezicht, herinnert hij zich later – op zijn oren, met een plastic buis tegen zijn dijen. Welke Soedanese asielzoekers kent hij in Nederland? Ze schoppen hem, beuken zijn hoofd tegen de muur, duwen een stokje met peperpoeder tussen zijn billen. Wie is die ronselaar uit Darfur met wie hij contact had? Een van de ondervragers drukt sigaretten uit op zijn arm – elke martelsessie één, schat Ali.

Plots wordt hij vrijgelaten, op één voorwaarde: hij moet zich elke ochtend en middag melden. Telkens als hij dat doet, mishandelen agenten hem opnieuw. En dus vlucht hij – zeven sigarettenbrandmerken in zijn arm – naar een buurland. Daar tekent een arts het verhaal op zoals Ali dat vertelt, in een medisch rapport, ingezien door NRC.

Ali is een van zeker zestien Soedanese asielzoekers die Nederland heeft uitgezet sinds 2011, toen Soedan en Nederland een overeenkomst tekenden over gedwongen terugkeer. NRC spoorde vijf van hen op. Zij zeggen bij aankomst ondervraagd en mishandeld te zijn door de Soedanese veiligheidsdienst NISS. Hun ervaringen variëren van marteling tot maandenlange opsluiting.

De NISS is een van de beruchtste veiligheidsdiensten van Afrika. Zijn agenten, bij wet immuun, hielden tijdens het dertig jaar durende bewind van Omar al-Bashir de Soedanezen onder de duim met willekeurige arrestaties, intimidatie en bruut geweld. Tot 2019, toen grootschalige protesten leidden tot de val van Bashir.

Naast de vijf ‘Nederlandse’ zaken, achterhaalde NRC in samenwerking met onderzoekscollectief Lighthouse Reports

nog veertien Soedanezen die de afgelopen vier jaar vanuit Europa werden uitgezet en óók zeggen dat de NISS hen bij aankomst mishandelde, martelde of vastzette. Een van hen zat drie maanden in ‘De Vrieskist’, een beruchte gevangenis waar bewakers koude airconditioning inzetten als martelmethode.

Mensenrechtenorganisaties waarschuwen al zeker acht jaar tegen uitzettingen naar Soedan; Europese regelgeving verbiedt het terugsturen van asielzoekers die risico lopen op „onmenselijke of vernederende” behandeling. Volgens het ministerie van Justitie en Veiligheid is nooit bewezen dat uitzettingen van Soedanezen fout gaan. Tegelijk controleert het ministerie niet hoe het teruggestuurde asielzoekers vergaat. Signalen over martelingen worden nauwelijks onderzocht, ondanks foto’s van ernstig letsel en ander bewijs, blijkt uit een reconstructie van NRC op basis van onder meer asielsdossiers, gesprekken met 47 betrokkenen en via de Wet openbaarheid van bestuur verkregen interne documenten van Buitenlandse Zaken en Justitie en Veiligheid.

Nederland werkte voor de uitzettingen samen met het regime van Bashir, tegen wie sinds maart 2009 een internationaal arrestatiebevel loopt wegens de genocide in Darfur. Verschillende mensen met wie Justitie direct zaken deed, zijn omstredden, blijkt uit het onderzoek van NRC; onder hen meerdere NISS-directeuren, en een diplomaat die door Amerikaanse overheidsbronnen in internationale media in verband was gebracht met terreur.

I Bezoek aan Khartoum

Op 17 november 2009 vliegen twee ambtenaren van de onder Justitie vallende Dienst Terugkeer & Vertrek (DT&V) naar Soedan. Ze willen ervoor zorgen dat Soedanese asielzoekers zonder paspoort kunnen worden teruggestuurd. Daarvoor moet Soedan tijdelijke reisdocumenten afgeven, laissez-passers, wat al jaren stroef loopt.

Maar het land „verwelkomt iedere Soedanees die terug wil keren”, noteren de

ambtenaren na de missie. Goed nieuws voor de dienst; volgens interne documentatie is „een relatief groot aandeel” van de ongedocumenteerde Soedanezen in Nederland in aanraking geweest met justitie (dat jaar één op de tien) of valt buiten het generaal pardon (bijna 35 procent). En dus staan Soedanezen hoog op het uitzetlijstje van DT&V. Ondanks de conflicten in Soedan beschouwt Nederland delen van het land, zoals Khartoum, als veilig genoeg.

Het gaat bij uitzettingen om kleine aantallen, maar voor Nederland zijn ze van groot symbolisch belang. Als afgewezen asielzoekers het land verlaten, vergroot dat de goodwill voor de opvang van legale migranten, is de redenering. De DT&V ziet hen het liefst zelf vertrekken, maar acht incidentele gedwongen terugkeer noodzakelijk, als stok achter de deur.

Om Soedan tot samenwerking te verleiden, gaat Nederland onder andere om de tafel met minister van Buitenlandse Zaken Ali Karti. Als Bashirs rechterhand was Karti verantwoordelijk voor meerdereodelijke overheids campagnes in het zuiden van Soedan en voor de totstandkoming van de Janjaweed-militie, de belangrijkste uitvoerder van de genocide en massaverkrachtingen in Darfur. Ten tijde van de gesprekken vallen daar maandelijks nog altijd honderden slachtoffers.

Toch tekenen DT&V-baas Rhodia Maas en de Soedanese ambassadeur Sirajuddin Hamid Yousif in oktober 2011 een ‘*memorandum of understanding*’. Er staat in dat Soedan meewerkt aan uitzettingen, die plaatsvinden „in omstandigheden van veiligheid en waardigheid” en met „volledige naleving van internationale mensenrechten”. Lachend gaan ze op de foto; zij in een beige colbertje, hij in een ruimzittend pak. „Een gedenkwaardige dag”, aldus de DT&V in de gespreksvoorbereiding.

Maar ook Yousif is omstredden. Volgens Amerikaanse overheidsbronnen van onder meer *The New York Times* en *The Washington Post* speelde hij als diplomaat bij de VN begin jaren negentig met een collega informatie door aan terroristen die aanslagen planden op twee tunnels in New York, de Egyptische president Hosni Mubarak en het VN-hoofdkantoor. Yousif ontkent betrokkenheid tegenover NRC en zegt dat de VS manieren zochten om de VN te overtuigen sancties tegen Soedan af te kondigen. Na de publicaties bekleedt Yousif vijftien jaar geen diplomatieke post in het Westen, tot Nederland hem in 2010 toestemming geeft in Den Haag te komen werken. Mogelijk heeft Buitenlandse Zaken de link niet gelegd met de berichtgeving; Amerikaanse media noemden hem in de jaren negentig ‘Siraj Yousif’.

De eerste getuigenissen van mishandeling van naar Soedan teruggekeerde asielzoekers komen een jaar nadat Yousif het memorandum heeft getekend. De Britse mensenrechtenorganisatie Waging Peace interviewt in 2012 drie asielzoekers die zijn vastgezet en mishandeld na terugkomst uit Europa. Een van hen vertelt dat hij anderhalve week in een kelder zat met twintig anderen die op het vliegveld waren gearresteerd. Twee of drie van zijn medegevangenen, vertelt de man, waren in Nederland geweest.

Een half jaar later, in maart 2013, zet de DT&V Ali uit.

II De uitzetting van Ali

Ali, een ongeschoolde twintiger, is tweeënhalf jaar in Nederland en leeft deels op straat in Amsterdam en Utrecht. In Soedan nam hij vóór zijn vertrek werk aan waar hij het krijgen kon; in de bouw, op het land, in restaurants. Na zijn terugkeer mishandelen vijf NISS-ondervragers hem dusdanig dat hij denkt dat hij het

niet overleeft, vertelt hij NRC later. Eenmaal vrijgelaten vlucht hij naar een buurland, waar hij begin 2014 aanklopt bij de Nederlandse ambassade. Hij heeft nog een asielaanvraag lopen, en de marteling is daarvoor relevant, denkt zijn Nederlandse advocaat.

Videobellend vanaf de ambassade vertelt Ali twee IND’ers stap voor stap wat hem is overkomen. Dat zijn kleren werden uitgedaan, de klappen die hij kreeg, de schop in zijn rug, de zeven uitgedrukte sigaretten, het bloed dat hij spugde. Als hij eerlijk en onschuldig is, vroegen zijn Soedanese bewakers, waarom stuurde Nederland hem dan weg?

De immigratiedienst vond Ali’s asielerhaal in Nederland ongeloofwaardig en gelooft hem nu weer niet, blijkt uit het IND-verslag. Waarom vervolgen de Soedanese autoriteiten hem niet, als ze blijkbaar menen dat hij iets misdaan heeft? Ali denkt dat ze weten dat hij onschuldig is, maar dat hij niettemin gevaar loopt omdat hij zijn meldplicht ontdukte. Maar waarom die meldplicht, vraagt een van de IND’ers, als Ali onschuldig werd geacht?

„Misschien,” antwoordt Ali, „kunt u dat aan hen vragen?” „Ik vraag het nu aan u”, drukt de ambtenaar door. „Waarom werd u nog steeds door hen mishandeld nadat zij wisten dat u onschuldig was?”

„Zij zijn zo”, verzucht Ali. „U kent hen niet goed genoeg.”

De IND wijst Ali’s asielaanvraag af. Hoe Ali’s littekens moeten worden verklaard, weet de IND niet, maar „in het licht van zijn eerdere ongeloofwaardige verklaringen kan geconcludeerd worden dat deze plekken niet het gevolg van martelingen zijn”.

De IND is de enige instantie die Ali niet gelooft. Volgens de VN, die hem een vluchtelingenstatus verleent, is sprake van „toegedichte politieke overtuiging”: de autoriteiten zien Ali „als een persoon die het niet eens is met de Soedanese regering”. Het Nederlandse instituut voor Mensenrechten en Medisch Onderzoek (IMMO) concludeert op basis van foto’s dat Ali’s littekens „zeer karakteristiek” zijn voor sigarettenbrandwonden. De enige alternatieve verklaring is dat hij het zelf heeft gedaan, maar volgens het IMMO is het onwaarschijnlijk dat iemand zichzelf zeven keer zoveel pijn doet.

Ook de Nederlandse huisarts Jankees de Ridder, die Ali begin 2015 ter plaatse onderzoekt op verzoek van diens advocaat, gelooft de jonge Soedanees. Die trilt als hij over de martelingen vertelt, herinnert De Ridder zich. Nog steeds zijn de brandwonden en een zwelling in de voet en knie zichtbaar en kampt hij met hoofdpijn, nachtmerries en herbelevingen.

De versies van Ali’s martelverhaal zoals hij dat aan de De Ridder, de VN, de IND en later aan NRC vertelt, komen sterk overeen. Wel varieert de detentieduur die hij rapporteert van tien dagen tot een kleine maand. Ali schrijft dat toe aan het feit dat hij opgesloten zat in een donkere kamer. Een lokale psychiater constateert in 2015 symptomen van een posttraumatische stressstoornis (PTSS), wat gepaard kan gaan met geheugenverlies en het incoherent navertellen van ervaringen.

De IND blijft erbij dat Ali’s wisselende verklaringen afbreuk doen aan zijn geloofwaardigheid en dat niet bewezen is dat Soedan verantwoordelijk is voor zijn verwondingen. De zaak komt voor de rechter, en die besluit de dienst te volgen.

III Verdere toenadering

Als uitgeprocedeerde Soedanese asielzoekers in Nederland Ali’s verhaal horen, ontstaat paniek. Terwijl koningin Beatrix

Lees verder op pagina 30

»

De rug van de uitgezette Samual (links) en de arm van Ali. Volgens onafhankelijk onderzoek gaat het om sporen van mishandeling.

FOTO'S PRIVÉBEZIT

<p>» Vervolg van pagina 29</p>	
<p>ambassadeur Yousif op voordracht van Buitenlandse Zaken-minister Frans Timmermans (PvdA) riddert in Den Haag - een onderscheiding die de omstreden diplomaat trots uitdraagt op zijn cv en op LinkedIn - dienen Soedanezen in mei 2013 bij Buitenlandse Zaken een petitie in tegen uitzettingen. Het ministerie neemt later dat jaar een passage over uitzettin-gen op in het ‘landenbericht’ over Soe-dan, het rapport waaraan de IND asielver-halen toetst. Volgens één bron worden af-gewezen asielzoekers kort ondervraagd, volgens een andere kunnen zij „(ernstige) problemen ondervinden als de autoritei-ten op de hoogte zijn van hun asielaan-vraag”. Het aantal uitzettingen loopt ver-volgens terug van zo’n vijf per jaar tot nul in 2016. Als in juli 2015 het volgende lan-denbericht verschijnt, is Ali’s herhaalde asielaanvraag afgewezen en de kritische passage alweer verdwenen. Volgens het ministerie lopen alleen terugkeerders ge-vaar die Soedan als bedreiging ziet.</p> <p>Om de uitzettingen weer op gang te krij-gen, volgen nieuwe diplomatieke inspan-ningen. In 2017 ontmoet de DT&V in Soe-dan meerdere chefs van de NISS. Een „suc-cesvol bezoek in een goede sfeer”, blikt de DT&V terug. In oktober dat jaar wordt een Soedanese delegatie inclusief NISS-agen-ten rondgeleid in het detentiecetrum voor vreemdelingen in Rotterdam.</p> <p>Soedan ontwikkelt zich in die jaren tot de belangrijkste EU-partner in het beteu-gelen van migratie uit onder meer Eritrea, Ethiopië en Somalië. Het land presenteert zich als regionale bemiddelaar en „verte-genwoordiger van de gematigde islam”, aldus een intern memo van Buitenlandse Zaken. Begin 2017 bespreekt een DT&V-delegatie in Soedan wat beide landen „voor elkaar kunnen betekenen”.</p> <p>Soedan is zo een schoolvoorbeeld van wat de nieuwe migratieaanpak van Rutte III zal worden. Nederland wil met „positie-ve en negatieve prikkels” landen „bewe-gen tot het terugnemen van hun eigen on-derdanen”, zetten de betrokken ministers in een Kamerbrief uiteen. Landen die niet meewerken met uitzettingen, worden di-plomatiek benadeeld. Werken ze wel mee, dan investeert Nederland in bijvoorbeeld politie en studiebeurzen. Samen met de Europese Unie pompt Nederland zo hon-derden miljoenen euro’s in Soedanese grensversterking, vluchtelingopvang en aanpak van mensensmokkel.</p> <p>Intussen blijft Nederland bij Soedan aandringen op tijdelijke reisdocumenten voor uitzettingen, ook als internationaal nieuwe getuigenissen van mishandeling naar buiten komen. <i>The Guardian</i>, <i>The New York Times</i> en Waging Peace publice-</p>	<p>ren over uit Frankrijk, Jordanië, Italië en Israël teruggestuurde migranten die zijn vastgezet, gemarteld en in één geval zelfs gedood. Hun werd veelal verweten de re-putatie van Soedan te hebben geschaad. In België leiden eind 2017 getuigenissen van zes uitgezette Soedanezen tot oproe-pen aan staatssecretaris Theo Francken (N-VA) om af te treden. Een van de pijn-punten: hij heeft de Soedanese autoritei-ten uitgenodigd de nationaliteit van een groep migranten vast te komen stellen en wierp hen zo in de schoot van diezelfde autoriteiten. Soortgelijke ‘identificatie-missies’ gingen ook in Frankrijk en Italië vooraf aan verhalen over marteling en op-sluiting. Nederland stond zo’n delegatie eveneens toe, maar die keerde onverrich-ter zake terug wegens verlopen visa, blijkt uit interne documentatie.</p>
<p>IV</p> <p>De uitzetting van Samoal</p>	<p>sprekten van „geesthuizen”; gevangenen verdwijnen er en het geschreeuw van ge-martelden kun je buiten horen.</p> <p>Als Samoals verhaal tot Kamervragen leidt, voelt staatssecretaris Mark Harbers (Vreemdelingenzaken, VVD) zich ge-noopt te achterhalen wat er is gebeurd. Op 19 januari 2018 belt een IND’er met Sa-moal. Uit interne documentatie blijkt dat de verbinding slecht is en „steeds weer” wordt verbroken; netto spreekt hij Samo-al „ongeveer 10-15 minuten”.</p> <p>Het is voor de IND voldoende om Har-berst te adviseren de Soedanees niet te ge-loven. De ambtenaar hoorde wind door de telefoon en Samoal leek mensen te groe-ten, wat volgens de IND’er in tegenspraak is met zijn bewering uit angst veel binnen te blijven. Tegen NRC zegt Samoal dat hij tijdens het telefoontje op een binnen-plaats bij een vriend was. Over marteling is hij nauwelijks gehoord.</p> <p>Het minimale IND-onderzoek leidt tot verontwaardiging bij Amnesty Internatio-nal, die het IMMO inschakelt. De striemen op Samoals rug „moeten zijn ontstaan door een uitwendige, mechanische krachtsinwerking met een lang, smal en hard (eventueel elastisch) cilindrisch of rechthoekig voorwerp”, concludeert het instituut op basis van foto’s. Dat hij zich-zelf heeft geslagen, is minder waarschijn-lijk „gezien de wisselende locaties en rich-ting en de benodigde krachtsinwerking”.</p> <p>Amnesty kaart de zaak opnieuw aan bij Harbers, die het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) erop zet. Dat bevestigt in juni 2018 de conclusies van het IMMO, met de kanttekening dat de lage fotokwa-liteit de beoordelingsmogelijkheden „aanzienlijk beperkt”. Gezien de plaats en oriëntatie, schrijft het instituut, „is mishandeling cq. marteling het meest waarschijnlijke criminalistische kader van causale toedracht”.</p> <p>Dat een overheidsinstituut Samaols verhaal onderschrijft, wordt niet open-baar gemaakt. Amnesty krijgt te horen dat het NFI ook letsel heeft waargenomen, maar mag het rapport niet inzien. Eind augustus 2018 besluit Harbers dat een be-leidswijziging of vervolgonderzoek „on-danks de resultaten” van het NFI niet no-dig is. Volgens hem blijft staan dat Samoal een ongeloofwaardig asielerelaas had.</p>
<p>V</p> <p>De uitzetting van Ibrahim Morati</p>	<p>Als Samoals verhaal tot Kamervragen leidt, voelt staatssecretaris Mark Harbers (Vreemdelingenzaken, VVD) zich ge-noopt te achterhalen wat er is gebeurd. Op 19 januari 2018 belt een IND’er met Sa-moal. Uit interne documentatie blijkt dat de verbinding slecht is en „steeds weer” wordt verbroken; netto spreekt hij Samo-al „ongeveer 10-15 minuten”.</p> <p>Het is voor de IND voldoende om Har-berst te adviseren de Soedanees niet te ge-loven. De ambtenaar hoorde wind door de telefoon en Samoal leek mensen te groe-ten, wat volgens de IND’er in tegenspraak is met zijn bewering uit angst veel binnen te blijven. Tegen NRC zegt Samoal dat hij tijdens het telefoontje op een binnen-plaats bij een vriend was. Over marteling is hij nauwelijks gehoord.</p> <p>Het minimale IND-onderzoek leidt tot verontwaardiging bij Amnesty Internatio-nal, die het IMMO inschakelt. De striemen op Samoals rug „moeten zijn ontstaan door een uitwendige, mechanische krachtsinwerking met een lang, smal en hard (eventueel elastisch) cilindrisch of rechthoekig voorwerp”, concludeert het instituut op basis van foto’s. Dat hij zich-zelf heeft geslagen, is minder waarschijn-lijk „gezien de wisselende locaties en rich-ting en de benodigde krachtsinwerking”.</p> <p>Amnesty kaart de zaak opnieuw aan bij Harbers, die het Nederlands Forensisch Instituut (NFI) erop zet. Dat bevestigt in juni 2018 de conclusies van het IMMO, met de kanttekening dat de lage fotokwa-liteit de beoordelingsmogelijkheden „aanzienlijk beperkt”. Gezien de plaats en oriëntatie, schrijft het instituut, „is mishandeling cq. marteling het meest waarschijnlijke criminalistische kader van causale toedracht”.</p> <p>Dat een overheidsinstituut Samaols verhaal onderschrijft, wordt niet open-baar gemaakt. Amnesty krijgt te horen dat het NFI ook letsel heeft waargenomen, maar mag het rapport niet inzien. Eind augustus 2018 besluit Harbers dat een be-leidswijziging of vervolgonderzoek „on-danks de resultaten” van het NFI niet no-dig is. Volgens hem blijft staan dat Samoal een ongeloofwaardig asielerelaas had.</p>
<p>VI</p> <p>De uitzetting van Musaab en Ezzedine</p>	<p>heidsdienst controleert uitgezette Soeda-nezen „systematisch”, zeker degenen zonder paspoort, schrijft het Commissari-aat-Generaal voor de Vluchtelingen en Staatlozen (CGVS). Gezien de werkwijze van de NISS en de „bijzonder problemati-sche” mensenrechtensituatie in Soedan moet uiterst voorzichtig worden omge-gaan met terugkeer, aldus de Belgische asielautoriteit.</p> <p>De NISS volgt Soedanezen ook in het buitenland, schrijft het CGVS, mogelijk via ambassadepersoneel. Dit is relevant voor Nederland omdat de ambassade in Den Haag Soedanezen zonder papieren inter-viewt voordat de DT&V hen uitzet. Omdat de IND dan al heeft geoordeeld dat de asielzoekers geen bescherming nodig heb-ben en veelal een rechter zich daarover boog, kan zo’n interview volgens de DT&V geen kwaad. De dienst speelt soms ook persoonlijke informatie door aan de Soe-danese ambassade, zoals vermoedelijke geboorteplaats en namen van familie.</p> <p>Als Ibrahim Morati zich eind 2018 bij de ambassade moet laten identificeren, zegt de consul al na een paar zinnen dat hij Soedanees is en dus terug moet, herinnert hij zich. Morati’s advocaat probeert de uit-zetting – met de IMMO-bevindingen over Samoal in de hand – nog tegen te houden, maar de rechter volgt de IND in de visie dat het verband tussen Samoals „ver-meende letsel en uitzetting” onbewezen is, onder meer omdat niet is vastgesteld wanneer de littekenfoto’s precies geno-men zijn. Morati’s advocaat drukt hem op het hart te bellen zodra hij veilig geland is. Dat gebeurt niet. Een „onvoldoende con-creet” signaal om in actie te komen, aldus DT&V’ers intern.</p> <p>Morati is naar eigen zeggen op het vliegveld meteen vastgezet en onder-vraagd. Waarom heeft hij Soedan verla-ten? De NISS’ers noemen hem „slaaf”, herinnert hij zich later. Net als Samoals familie behoort Morati tot een stam uit Darfur die de Arabische machthebbers in Khartoem als ondergeschikt behandelen. Vergeefs probeert de NISS Morati te iden-tificeren als oppositielid op foto’s van Soedanese demonstraties in Nederland.</p> <p>Na een maand wordt hij naar een ande-re gevangenis gebracht. Met z’n vijftienen zitten ze in een cel van vier bij vier. Op willekeurige momenten schoppen en slaan de bewakers, zegt hij. Een keer krijgt Morati een stoot met een geweerkolf in het gezicht. Uiteindelijk wordt hij samen met medegevangenen tewerkgesteld in Zuidoost-Soedan, waar hij na anderhalve maand ’s nachts weet te ontsnappen. Hij vlucht naar een buurland waar hij inmid-dels onder een schuilnaam leeft.</p> <p>Een gedeserteerde NISS-agent die in België asiel kreeg, bevestigt aan NRC dat Soedan dwangarbeid inzet tegen gevan-genen. Deze Mubarak, die zijn desertie-verhaal met onder meer een NISS-identi-ficatiekaart staaft, kent vier gebieden waar dit gebeurt en noemt uit zichzelf de plek waar Morati zegt land te hebben bewerkt.</p> <p>Mubarak onderschrijft ook andere be-weringen van de Soedanezen die NRC sprak, zoals de marteling met sigaretten en het ‘geesthuis’. Elke buurt in Khartoem heeft wel zo’n huis; er zijn er twee- tot drie-honderd, schat hij. Marteling legitimeert de NISS door gevangenen een gevaar voor de islam en dus voor Soedan te noemen, zegt Mubarak. Raak ze niet op het hoofd maar op het lichaam, werd hem geleerd, om gedoe bij sterfgevallen te voorkomen.</p>

Voor dit onderzoek sprak NRC met 47 betrokkenen; naast vijf uitgezette Soedanese asielzoekers die zelf zeggen te zijn vastgezet, mishandeld of ge-marteld, ook vrienden en familieleden, Soedan- en migratie-experts, artsen, asielaadvoca-ten, (afgewezen) Soedanese asielzoekers en statushouders in Nederland en vertegen-woordigers van de ministeries van Buitenlandse Zaken en Justitie en Veiligheid.

Van deze ministeries verkreeg NRC ruim 2.400 pagina’s aan mailwisselingen, beleidsstuk-ken en gespreksvoorbereidin-gen en -verslagen via een be-roep op de Wet openbaarheid van bestuur (Wob). Omdat

Justitie een jaar na het verzoek de documentatie niet verstrekt had, stapte NRC naar de rech-ter. Die legde het ministerie een dwangsom op om snelle meewerking af te dwingen. Volgens de wet moeten Wob-verzoeken binnen twee maan-den worden afgehandeld.

Ook beschikt NRC over medi-sche rapporten, marechaus-see-verslagen van uitzettin-gen, asioldossiers van twee uitgezette Soedanezen en fo-to’s van hun wonden en litte-kens, die volgens experts over-eenkomen met wat hen vol-gens henzelf is overkomen. Een van hen is na zijn uitzetting onderzocht door een Neder-landse arts en VN-vluchtelin-

genorganisatie UNHCR. Hun beschrijvingen komen overeen met de littekenfoto’s waarover NRC beschikt. Met onder-zoekscollectief Lighthouse Re-ports werkte NRC samen om de lotgevallen van twee uit buitenland teruggestuurde Soedanezen te achterhalen.

NRC sprak ook een gedese-terde agent van de Soedane-se veiligheidsdienst. Hij en de uitgezette Soedanezen vrez-en nog steeds represailles en wil-len niet met hun achternaam in de krant. Ibrahim Morati leeft inmiddels onder een schuil-naam. Bij alle geïnterviewde Soedanezen noemt NRC uit veiligheidsoverwegingen niet hun huidige verblijfplaats.

Soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

soedan

SOEDANEZEN NOEMEN DIE „GEESTHUIZEN”

FOTO DAVID DENNER/GETTY IMAGES

In Khartoem zouden burgers worden gemarteld in zogehe-ten ‘geesthuizen’.

GEVANGENEN VERDWIJNEN ER EN HET GESCHREEUW VAN

GEMARTELDEN KUN JE BUITEN HOREN.

nezen in de gaten houdt, maar meent niet dat zij in de problemen komen „enkel” om-dat zij terugkeren. Justitie ziet geen reden om voortaan actief te controleren hoe het uitgezette asielzoekers vergaat.

De vraag of ethische overwegingen een rol speelden – of hadden moeten spelen – bij de samenwerking met Soe-dans regime en veiligheidsdienst om-trent uitzettingen. wil Justitie niet beant-woorden. Wel zegt het ministerie – even-als Buitenlandse Zaken – dat Nederland met meerdere dictatoriale regimes ban-den onderhoudt, onder andere om zorgen van Nederland te kunnen bespreken. Specifiek gevraagd naar voormalig minis-ter van Buitenlandse Zaken Ali Karti, die in de jaren negentig in Soedan genocidaire overheidscampagnes leidde, zegt Buiten-landse Zaken contact met hem te hebben onderhouden omdat hij minister was.